

Құралай
ОМАР

Мендегі
үнсіздік

Қуралай ОМАР

МЕНДЕГІ ҮНСІЗДІК

Өлеңдер

ХАЙТЭЙІРІ
баспасы
Алматы
2014

УДК 821. 512. 122
ББК 84 (5 Қаз) - 44
О-58

*Қазақстан Республикасы Мәдениет министрлігі
«Әдебиеттің әлеуметтік маңызды түрлерін басып шығару»
багдарламасы бойынша жарық көрді*

ОМАР Қ.
О-58 МЕНДЕГІ ҮНСІЗДІК. Өлеңдер/ Қ.Омар.
– Алматы, «Хантәнірі», 2014. – 108 бет.

ISBN 978-601-03-0270-9

Жинаққа ақын жүргегінің түкпірінде жатқан сарғайған
сағыныш пен мөлдір сезімге толы нәзік жырлары енген.

УДК 821. 512. 122
ББК 84(5 Қаз) - 44

ISBN 978-601-03-0270-9

© «Хантәнірі», 2014

* * *

Жолымды бөгеді, білмеймін, неше ырым?
Өзіме тиді-ау қырсығым, кесірім.
Айтылмай не мұным, не сырым,
Телефон көзімнің жасына тұншықты.
Сіздегі үнсіздік — ақталу,
Мендегі үнсіздік — кешірім.

Солай-ау шамасы...
Жазмыштың жазуы —
Маңдайға сызғанға көндігу, бағыну.
Тыныштық тағы өлді ауыр дем арқалап,
Сіздегі күрсініс — жалғыздық,
Мендегі күрсініс — сағыну.

Аязға, мұзға да бергісіз,
Жүрекке сүп-суық ерді сыв.
Толқындар жеткізген үнің жауратты.
Сіздегі салқындық — үмітті жылату,
Мендегі салқындық... белгісіз...

* * *

Шамын жағып, жарқ-жүрқ етіп көзді
алдайды Астанам.
Жатсынамын, жүдегеді жалдал
алған баспанам.

Көше кезген аяқтарым, жел
тербеген шаштарым,
Мұлкіндей боп көрінеді басқаның.

Қала шуын кекірегіме жеткізетін құлағым,
Шынымен-ақ менікі ме?
Жанаарымнан сұрадым.

Тұніменен жаңа жырдың сөздерін
hәм жолдарын
Жазып берер жүрегім мен қолдарым,

Менікі емес сияқтанып жүремін,
Солай бәлкім, тек бір нәрсе білемін:

Өлең гана өзімдікі, қалғанын
Елу жылға Тәңірден жалға сұрап алғанмын.

Мәңгөл үнсүзтік

* * *

Жеткізбей арманыма іркеді күн,
Сағыныш торлап жанды, бүркеді мұн.
Жанарым мәлдір тамшы төккенінде
Жүргегін орамал қып сүртеді кім...

сенен басқа.

Сөздерің сенің ғана жылтытады,
Көнілдің өзіңде аян сыры тағы.
Күнтізбе бетін санап отырамын,
Жылжымай ол да дымды құрытады.

Сергелденге салады күнім, тұнім.
Уысында уақыттың үгітілдім.
Күтуден талып кетті қарашығым,
Көзінен өпші келіп үмітімнің.

* * *

Жол неткен бұралаң,
Жолыға алмадым.
Өзімді күн сайын алдадым
Келер деп,
Жанымды бақытқа бөлер деп.
Содан соң... тістелді бармағым.
Көтере алам ба салмағын?
Мың батпан сағыныш, күдік пен үмітті...
Түсімде жолығып, өңімде жете алмай
Жүргенім жігерді үгітті.

Іздедім...
Көшелер... халді үқпас біздегі
«Күдерді үз» деді.
Тек жаңбыр аймалап жүзімді
Мен болсам, өзінді өлгенше күтетін
Жапырақ боп кеттім күздегі.

* * *

Жұдедім...

Сағыныш әнін сап жүрегім.

Жаныңда жете алмай, таң алды

Түсімде жолығып жүремін

Үнемі.

Білемін,

Сенде де осы күй, жарығым,

Хаттарың... сезімің мәлдіреп,

Телефон пернесін сүюмен саусағың

Тересің әрібін.

Жаныңның жұпары әр сөзден сезіліп,

Жылынам...

Киялда кезігіл.

Содан соң сен жайлы тәп-тәтті түс көрем

Көз іліп.

* * *

Тырналды тағы аузы жараның,
Өткелден қалдым өте алмай.
Өз жүргіме батып барамын,
Жағалауыма жете алмай.

Асau толқындар ұрып жанымды,
Тұншықтым кермек жасыма.
Желдерден естіп мұңды әнімді,
Жетпейсің неге қасыма?

Тағдырым енді артады нені?
Қажыдым мұннан... арыдым.
Тұпсіз тұнғиық тартады мені,
Қолынды созшы, жарығым.

* * *

Неге сенен алыспын?
Сағынышқа шарпылып,
Тұні бойы өз-өзіммен алыстым.
Тұпсізіне сұңгітіп ең қиялдың,
Сыйлаймын деп бір бөлшегін ғарыштың.

Енді неге...
Неге сенен жырақпын?
Күрсіндіріп күп-күрең күн,
Өксітеді жылап тұн.
Арманыма қанат байлап
Құс жолымен самғап ем.
Құлаттың.

Құз бояған жапырақтай
Жерге келіп жығылдым.
Қолыңда алып аялашы...
Сенен өзге жылыта алмас
Жас жауратқан жанымды...
Ұғындым.

Тағы да мұнъымды тәгемін.
Не үшін жылаймын?
Білмеймін себебін.
Еңсемді езгенде өксіктің салмағы
Өзің кеп жұбатсаң деп едім.

Жоқсың сен... көнемін,
Жазмыш қой... көңілдің дегені болмаған.
Хат жазып жіберші...
Халімді сұрасаң, жетеді сол маған.

Үйренгем өзіңсіз өмірге —
Үнсіздік үгады жанымды,
Қара тұн сұртеді жасымды.
...Дәрменсіз екенмін,
Жанамын, күйемін...
Неліктен өзіңнің алдыңда иемін
Тәңірден өзгеге имеген басымды?

Көз жасымнан дымқыл тартқан күз демі,
Халімізден хабарсыз-ау біздегі.
Сен келердей терезеге қадалып,
Караышыгым неге сені іздеді?

Өмір неге бізді осылай сынайды?
Бөлмеде мен, далада күз жылайды.
Үмітімдей жүрегімнен үзілген,
Жанды ауыртып, жапырақтар құлайды.

Жанаарымда дірдектейді дана күз,
Жетім көңіл, жоқ сияқты панамыз.
Аласатын бір-бірінен жел тұрса,
Біз екеуміз жапырақтар ғанамыз.

KYZ

1

Қабағы түскен сары күз,
Халіңіз қалай, халіңіз?
Жайымды несін сұрайсыз,
Жаншылып жатыр жанымыз.
Тағдырдың тиіп салқыны
Тұмауratқанбыз бәріміз.
Дертімді менің емдеуге
Табылар ма екен дәріңіз?

Әзімнен өзім үркідім,
Ауырлап кетті кірпігім.
Дәрменім жетпей, жүректің
Жамай алмадым жыртығын.
Тұманда қалған қалпымның
Ішінде дауыл, сирты — күн.
Сап-сары мұңды қайың бол
Санадан келді сілкігім.

Сағыныш жұтқан сары күз,
Халіміз осы, халіміз.

Аялдаңызыз, тоқтаңыз.
«Жаз өткен» — дейсіз, — «жоқ тамыз».
Жапырақтарды жел жүтқан,
Менімен бірге жоқтаңыз.
Мұныма ортақ мұнар күз,
Тоқтасаңызыз, тоқтаңыз.

Көнілі күннің түспейді,
Ұшса да кетіп құс мейлі.
Қаңтардың ертең аязы
Жүректі келіп тістейді.
Тоңдырып алыш, содан соң
«Тағдыр дегенің — түс» дейді.

Келеді бәрін түзегім,
Айта аласыз ба сіз емін?
Сізбенен жаны туыстас,
Сарғайып жүрген қыз едім.

* * *

Тағдыр бәлкім ендігі сәт
Мұндарымды шаттықпен алмастырап?
Жапырагы жер құшқан тал-теректер
Аппақ жаулық жамылып,
Күздің әнін басқаша жалғастырап.
Армандарым сияқты кіршіксіз, пәк,
Жерге аман жеттің бе, алғашқы қар?

Жаяу түсші, ақ қарым,
Аспан жасын тыймасын.
Аяз қысып, мейлі, мейлі қинасын.
Мұзды ерітіп, тасты да балқытатын
Жүргегімде бір сезім бар,
Көңілімде күдік емес, күй басым...
Асығамын соған қарай,
Бақыттыма жетер жолда
аппақ ұлпа — үмітінді сыйлашы.

* * *

Неліктен жетпеді үнім?
Келеріне сенсем де көктемімнің,
Бүгін жүрек жабырқау, көктеді мұң.
Өзінді күтер жанның бар екенін
Үмыттып жүргеніңе өкпелімін.

Хабарсызың, бармады хаттарым да,
Себеп тауып белгілі ақтарым да.
Саған деген сырымды айға ақтарып,
Қағазға жасым төгіп жатқанымда

Жұбатшы кеп.
Күткенім осы дейін.
Күн сәулесін көзіме көшірейін.
Жалт-жұлт еткен бақытты уыстап ап,
Құлімдейін, тағы да кешірейін.

* * *

Тыншымадым,
Түйсігімді тістелеп шымшыма мұн.
Хат жазысқан тәп-тәтті сәттерді аңсан,
Еріксіз өксігіме тұншығамын.

Амалымның
Жоқтығынан жүзіме жамалды мұн.
Сағындым ғой, сағындым, ерініңмен
Жасын сұртіп берсеңші жанарымның.

Біледі не?
Жете алмай жүрген жанмын тілегіне.
Мына аяз жауратты, жылышсаншы
Жүрегімді орап ап жүрегіңе.

* * *

Күйдірді өксік өзекті,
Хатыңды күтіп қалжырап кеттім кезекті.
Өлеңімде емес, өмірімде болшы, жарығым,
Жалғыздығым әбден мезі етті.

Сергелдең сәттер өзінді ойлап сенделген,
Шыға алмай жүрмін шырмалып қалып шеңгелден.
Қанатым сынып, құлап барамын құлдилап,
Жолығып қалып, жарамды жазып емдер ме ең?

Қансырап көңіл, асқынып дертім үдепті.
Қайдасың, жаным? Өзіңсіз өмір жүдettі.
Алақаныңа сап, әлдилеп бір сәт жұбатшы
Тек сені сүйер жүректі.

* * *

Сезіліп сырлы сөзімнен демім,
Бақыттың жалғыз өзіңмен дедім.
Үндлсек егер көретін едің
Өзіңді гана көзімнен менің.

Ошпейді мәңгі үміт — шырағым,
Ұмытшы мұңды, ұмытшы бәрін.
Өзіңсіз өксіп, жаураған жанды
Жүргегіңе орап жылышты, жаным.

Күтемін десем жанарым талмай,
Неліктен мұңға жамалын малды ай?
Сағындым сені, сағындым, жаным,
Төзімім кеміп, амалым қалмай.

Жылжымас сәтке өкпелі екенмін,
Уақытты бекер сөккен екенмін.
Жолығыр болсақ үгатын едің
Жүректе әлі көктем екенін.

Үмыта алмаймын,
Үмыта алмайсың, соны үктым.
Сен жайлы тәп-тәтті түс көріп,
Аспанға жорыттым.
Сағынып жүрсің бе, бейнемді серік қып,
Бал сәтке ынтығып, келді ме жолыққың?

Тоңыппын,
Жүректі мұз қарып...
Бар емім
Өзіңсің,
Және де тек сенің сәлемің.
Әмірде алыссың, қиялда қауышып,
Кеземіз мәп-мәлдір арманның әлемін.

Әлегін
Сезімнің тусініп,
Дәл сендей сүйе алмас мені ешкім.
Санамнан бір сәт те шықпайсың,
Ойыңдан кетпейтін елеспін.
Тәндірім о баста сыңар қып жаратқан,
Сеземін,
Сен бөтен емессің.

Өз-өзіммен күні бойы егесем,
Іште — дауыл, сыртта көктем демесең.
Тыныш жатқан жүргегімді тұлатып,
Сабырымды үрлап кеттің неге сен?

Сезімімнің тартып жүрмін азабын,
Сенсіз күндер бекер еken, қаза — күн.
Саусақтарым телефонның пернесін
Сүйіп жатып, тағы да хат жазамын:
«Фашық болып қалдым саған, кешірші...»

Торлады ма жанарымды әлде мұң,
Үздігемін, үзілердей әл-демім.
Түсінші деп кімге айтамын, жаным-ау,
Өз-өзімді үға алмайтын халдемін.

Құдік құліп, үміттерім көз ілді.
Мөлдір тамшы мекендерді көзімді.
Аласұрып, сыймай барам әлемге,
Жолыққалы жоғалттым-ау төзімді.

Мазасызбын, бермеді ғой кеш тыным,
Көз алдыманнан кетер емес кескінің.
Қара түнде хат жазамын қамығып,
Сені сую кінәм болса, кеш, күнім.

Бақытгүл Бабашқа

Бағдаршамның жасылы жаңылысып өше ме?

Кісі толы көлікте,

Көлік толы көшеде

Көкірекке кептелген күрсіністі көтеріп,

Қайтып барам бүгін де,

Солай болған кеше де.

Әмір деген осы ма?

Маңдайыма сызылған осы ма еді пешене?

Жүргімде қатқан мұн жанарымнан сырғиды,

Үміт кейде жұбатып, «бір бақытың тұр», — дейді.

Аппақ бұлтқа айналған арманыма жетем деп,

Байқамаппыш орды да, аңдамаппыш ылдиды.

Құлап едім, қаңтар кеп: «тағы,

— деді, — тайыңыз».

Қашан туар оңынан адастырмас Айымыз?

Топ ішінен өзімді таба алатын емеспін.

Қалай сіздің жайыңыз?

СЕНСІЗ

Кара түн құшагы,
Камығып тағы да жалғыздық жастадым.
Келген ед жаңа өмір бастағым.
Жылышсаң деп едім жанымды,
Күйдіріп таstadtың.

Өрт шалған қанатым үшуға жарамай,
Қанша рет құладым биіктен.
Жыладым,
Жүргім шырылдаап күйіктен.
Қош дедім қия алмай,
қасыңда қалу мүн.
Дәл бұлай өртеніп сүйіп пе ем.

Ақ боран, адасып қалдым ба елсізде?
Білмеймін, бұл дертім емсіз бе?
Реңсіз күндерім... сүре алар емеспін
Сенімен бірге де... сенсіз де.

Саумал түннен аппақ арман сауамын,
Қара жерге ақ қар болып жауамын.
Кетсем деймін аспан жаққа, жыраққа,
Мен білмеймін себебін,
Сен білмейсің жауабын.

Сұрамашы, жерден, сенен жерісем,
Нәзік қар боп қолдарыңда ерісем
Деп едім ғой...
Неліктен мұз қып қойдың мені сен?

Суық әлем, қызуымды тонадың.
Қалжырап кеп, алақаныңа қонамын.
Жылытам деп, күйдіресің, содан соң
Дір-дір етіп тоңамын.

Мұндай сезім аңсаған да жоқ едім,
Мұздай жасты жанарымнан төгемін.
Қажыдым ғой.
Қашып кеткім келеді,
Сұрамашы себебін.

ОТЫЗ БІРІШІ КӨКТЕМ

Жылымың сәттің бейнесін қарашығыма қамайын,
Соңғы қар болып қалықтап,
тамшы бол әлде тамайын.

Қанатымен жылдардың тағы келді бір көктем
Бусандырып әлемді, жібітіп жердің самайын.

Алғашқы күні наурыздың, үміт пен арман бүрлейді.
Ақшулан аспан есінеп, жып-жылы желін үрлейді.
Қолымды соғсам гарышқа қиялымға алданып,
«Бақыт деген көкте емес, жер бетінде жур» дейді.

Ұмытылып азабым, тарқаса ғой өкпе-мұң,
Еріп кетсе қар болып өкінішті өткенім.
Не күтеді алдымда, ештеңе де білмеймін,
Қандай тағдыр сыйлайсың, отыз бірінші көктемім?

ҚҰРАЛАЙДЫҢ САЛҚЫНЫ

Киялымда жүрем енді тербетіп,
Жүрек жатыр ақ жауынын селдетіп.
Аспанның да түнеріп түр қабагы,
Астана да суық тартты сен кетіп.

Күнгірт мекен, көніл бордай үгіліп,
Сүріндім бе?
Сезім қалды жығылып.
Жылу таптай қаңыраған қаладан,
Амалсыздан өз-өзіме тығылып:

“Құралайдың салқыны” деп алдадым,
Сүр түмандай бұлыңғырлау алдағым.
Өзіңсіз күн, кеш те, түн де меніреу.
Сенің жайың қалай екен, ардағым?

Табылмай жанымның тұрагы,
Таусылмай тағдырдың сұрагы,
Жып-жылы сәттерді қия алмай,
Көзіме ыстық жас тұнады.
Мен үнсіз күрсіндім.
Көлеңкем
«Кетпе» деп жолыңа құлады.

Жата қап жылады иегі кемсөндеп,
Мың мәрте оқталды өзіне ерсем деп.
Аяққа жығылып, жалынды содан соң
«Қайтадан айналып келсең» деп.

Көрсем деп тағы да...
Өзгерді мекенің.
Қай кезде, қай күні, қалайша жетемін?
Кеткелі күй осы...
Сездің бе,
Құлаған көлеңкем жылаған жүрегім екенін?

Сені күтіп сағынышым басылмай,
Мені күтіп... отырасың төзімсіз.
Сенсіз сәттер... секундтар да ғасырдай,
Бұрын қалай өмір сүргем өзіңсіз.

Менің жаным сезіміңің үнімен
Үндесті де... үміттерім үкілі.
Білесің бе, сезіледі шынымен
Әр әріптен жүрегіңің лұпілі.

Шимайланған алақан — шыыр-шиыр жолдарым,
Бақытым деп күтіп ем, сен де бақыт болмадың.
Жанаардағы бір сезім жылай-жылай суалып,
Көрмейсің бе көңілім бірте-бірте солғанын.

Тағы алдымда шұбылып тарам-тарам жол жатыр,
Ұстай алмай үмітті қарманады қол да құр.
Жетегіңе ілессем, түнекке енбес деп едім,
Күздің басып тұманы, адастырды ол да ақыр.

Жасқа толы жүректің ішінде Жан тұншығып,
Батып кетіп барады, көзім отыр мұң сығып.
Тұманын-ай даланың, тұманын-ай сананың,
Қуантады қай күні көкжиектен Күн шығып.

ЖАУЫП ТҮР АҚ ҚАР

Жауып түр ақ қар...
Ақ қарға сырды ақтардым.
Құлдилап төмен
Құлады жерге ақ қар — мұн.
Аппақ қар болу арманым,
Бірақ
Келмейді табандарға тапталғым.

Жауып түр ақ қар...
Көз жасы мүмкін аспанның?
(Мен неге одан жасқандым?!)
Періште болар қеудесінен жириеніп үшқан
Тәңірден қорықпай тасқанның.

Жауып түр ақ қар —
Ақ үміт, аппақ армандар,
Орындалмай ақ парап болып қалғандар.
Қар көніл берсең жетеді маған, жаратқан,
Аппақ қардың тағдырын басқа салмаңдар!

Аппақ қар — көніл,
Таусылмас, сірә сұрағым.
Кеудені керіп жыр — ағын.
Дәл өзің құсап келеді менің жылағым,
Келмейді бірақ қап-қара жерге құлағым!

ЖАСТЫҚ

1

Тұнімен айтылып сырларым,
Көңілдің көбесі сөгілді.
Жасыма жазылған жырларым,
Жастығым, өзіңе төгілді.

Үзілген мәп-мәлдір тамшымен
Жуамын үміттің көйлегін.
Үнсіз ән салатын әншің ем,
Дәл бүгін келіп түр сөйлегім.

Түсінер досымсың, білемін,
Бас сүйеп, сан мәрте жылагам.
Неше рет (жоқ мейлі жүрегің)
Өзінді құшақтап құлагам.

Сүртеді көздегі жасты кім,
Даусымды естиді қай керең?
Тек сені табамын, Жастығым,
Түндерде,
Жоқ болсаң қайтер ем?!

Салмағын өлшер ме еді сағыныш көлемінің,
Мазалап түніменен сөйледі бөле — мұңым.
Жаңарып келе жатқан кешегі таңды көріп,
Ой қосып өріп бердім бұрымын өлеңімнің.

Ауысты дөңгеленіп, айналды үршық — күнім.
“Тағы ояу өткіздің” деп жөнелді ұрысып түнім.
“Кедергі келтірмеші, ақ таңды күтемін” деп,
Үйқымды қуып шықты бөлмемнен қырсықтығым.

Жанымды түсінбесең — мінімді көтермес ең.
Жастығым, жыр оқының, тыңдашы, кетер ме есек?
Тастайын сзызып бәрін, аяусыз шимайлайын,
“Мынауың ұнамады, жазыпсың бекер” десең.

Алғашқы сыншым өзіңсің.

* * *

Көрінермін жұмбақ тым...
Қиял — теңіз, тереңіне шым баттым.
Өзіңізді аңсадым.
“Сіз” деп соққан жүргегімнің лүпілін
Келіп еді тыңдатқым,
Қымбаттым.

Жоқсыз.
Өзімді-өзім алладым.
Тек күтумен күндерімді жалғадым.
Келсөңізші...
Құлақ тосшы... көкіректі жарған үн
Сізге арналған, ардағым.

Естімейсіз... жүргегіңіз құлақсыз...
Көрінбейсіз, бір қалада жүрсек тағы, жырақсыз.
Сірә, мені ұмытқан да боларсыз
...Алтыннан да бағалысыз бірақ сіз.

* * *

Аспан бүгін ағыл-тегіл жылады,
Мәлдір тамшы қара жерге төгіліп.
Жанарымның моншақтары құлады,
Көңілімнің қабырғасы сөгіліп.

Келмес сәтті ойладым да, ерідім,
Аңсағанмен оралмайды алайда.
Жаңбыр — тамшы жүзді жуды, серігім,
Аспан болсам көрер едің қалайда.

Кекірегімнен күмбір-күмбір күй ақты,
Ақша бұлт боп қайда көштің, тұрақта.
Аспан шексіз, қиялдарым сияқты,
Ол да жалғыз бірақ та...

* * *

Жазмыштың құлымыз,
салғанына көндігеміз шарасыз.
Күн дәңгелеп, ай жылжыды жаңасыз.
Жалғыздығым жабықтырды іздедім,
Сізді қайдан табамын?!
Мені қайдан табасыз?..
... Тоқыраған көңілімді толтырып,
Тым алыстан
Киялымның терезесін қағасыз,
Жанарымда үміт болып жанасыз...
Кім біледі,
Бәлкім сіз арманымда ғанасыз.

* * *

Сап-сары көше кезгенім...
Іздел ем сені ілесті тағы кезбе — мұң.
Ілгері басқан қадамым кейін кетеді,
Жолықпассың сірә, сезгенім.

“Көрмессің, — деді, — көн, есті!”
Жазмышым гой, өртесе де өксік өңешті.
Сағымдай болып бұлдырап бара жатырсың,
Кол жетпес және көмескі.

Күлкі де қашты жамалдан.
Дейсің бе әлде: “жалған осы, жан, алдан!”
...Сағынышқа боялған жапырақ — жас
Үзіліп түсті жанардан...

* * *

Көзсіз сезім күйдірді,
Күйіп келем...
Есім кетіп егілдім, сүйіп керең.
Тәп-тәтті қиял деген әлемімнің
Сүйкімді кейіпкері ең.

Биіктер ем...
Өзіңсіз қайдан бірақ.
Жүрсің-ау біздегі күй, жайдан жырақ.
Көңілім көкте еді, қалды бүгін
Аппақ-аппақ арманым Айдан құлап.

Қайдан бірақ...
Көрмессің... Бұл түн егес –
Мазамды алды мазақтап сылқым елес.
Күп-күрең күндерімді жайнатпақ бол
Күліп келем... (Алайда күлкім емес)
...Мүмкін емес...

* * *

Кейіпкөрі — өзіңіз,
Тәп-тәтті түс көріп жатқам тамсанып,
Сағынышын төгіп бойға сары нұр,
Әйнегімнен сығалады жан салып.
Ақ әлемім сарғыш тартты, жоғалды...
Сізді сүйем бәрібір.

Айқастырып кірпігімді іздедім,
Аппақ түсім сіңіп кетті ғайыпқа.
Өмірім де, өлеңім де “сіз” дедім.
Таудан биік тұлғанызды
Жұдышықтай жүргегіме
сыйғызғаным айып па?

Аспан түстес қиялымның
Балап сізді Құніне.
Жылдынып ем, аңсауменен ауырдым.
Бағынам деп кекіректің үніне,
Арқаладым тәтті және ауыр мұң.

* * *

Өлара түнін жек көріп,
Сырлас Айым жерге жетпей, көкте өліп.
Қиялымнан Ай мен сізді тапқан ем,
Әлемімнен алып кетті көп көлік.

Тәтті ойымды шуы бөліп көшениң,
Ұсынады “іше ғой” деп кесе мұн.
Жаным жасып жүргенде жалғыздықтан
Жұбатады дауысыңыз... кешегі үн.

Алданышым, арманымсыз, ығымсыз
...Жанарыма қонақтады шың үнсіз.
Сағынышпен тағы да бір күн өтті...
Түсімізге еніңізші бүгін сіз.

* * *

Тәкаппарлау талғамым...
Содан ба еken, тек жалғыздық жалғаным.
Арманым...
Телефонмен...
Үнсіздікке үйілдік.
Сеездіңз бе,
Айтарымның езуімде қалғанын.

Тыныштықпен жасырдым...
Төзім — сары, жүрегімде жасыл мұн...
Алматының несеріндей
Жаудым дағы басылдым.
Сынығы деп асылдың,
Сүйкімді өмір — қиялымда тасылдым.

Жоқ бақытты іздесіп,
Әлемімде сіз жүресіз жүздесіп.
...Күз кешіп,
Жапырақтар сабагынан үзілді
“Сагынышым сіз” десіп.

* * *

“Амансың ба, қалай, — деп, — көңіл-күйің?”
Сұрамады сүйгенім... жыр көшеді.
Қоңыр күздей киіп ап қоңыр киім,
Кезіп келем жабырқау сұр көшені.

Сұр көшеден, күп-күрең бақ ішінен
Таба алмадым жанымның жарасымын.
Мөлдіреген сезімнен тағы ішіп ем,
Қуантпады... Суланды қараышыым.

Бал ма деп ем, бәрі де бекер ме еді?
Қоңыр үнін естігім кеп түр едім ғой.
Телефонды, қайтейін, көтермеді,
Шырылдаған, білмеді ме, жүргегім ғой...

Қоңыр даусын естімедім қоңыр күзде...

* * *

Телефон мұлде соқпаймын,
Сағынсам дағы, біліңіз.
Бар болсам да енді жоқтаймын,
Өлсе де ішім — тіріміз.
Көрсем... Өзімді соттаймын.
Тұсіме ғана кіріңіз.

Өзіммен өзім егестім,
Өмірімнің деп ем жырысыз.
Аспанмен, Аймен теңестім,
Таппадым ба екен дұрыс із?
Мен сізге ешкім емеспін,
Сіз — жүрегімді алған үрысыз.

Сол ғана...

* * *

Көз жасыммен тұншықтырып күлкімді,
Өтті күнім, өткіземін бұл тұнді
Жалғыз өзім,
Сезбедіңіз,
Кеудемдегі кесек ет қызғаныштан бұлқынды.

Жанаар атты бұлтыымды
Ағыл-тегіл селдетіп,
Оңашада отырам, айта алмай елге түк.
Әмірімді енді мен өзгертемін деп едім,
Жалғыздыққа оралдым, басқан ізім кер кетіп.

Қайтадан сол тіршілік,
Бас шайқаймын “текке” деп.
Жүргегімнің моншағын шашып алдым көкке кеп.
Сүйенішім — қаламым,
Алпақ қағаз — достарым,
Тек солармен жұбанып, мұңдайып һәм өкпелеп
Жыр жазамын тұнімен.

* * *

Мазалайсыз түске кеп!
Ұмытар ем. Ұмытуға күш керек!
Сағыныштан өксігіме тұншығып,
Енді өзінің сүймейтін ерінімді тістелеп,

Жатам жалғыз,
Жалға алған үйімде.
Тіріге ұқсап, ішім өлген күйімде.
Қоштасқалы осылай.
“Қош” деу әлде сезіміме қойылатын түйін бе?

Сенбедім!
Сенделдім, бір отырып, бір шығып,
Жүргегімнен жас орнына жыр сығып.
Ең соңғы рет “сүйемін” деп айтпақ
болып тоқтатып,
Сөз таба алмай тұрып қалдым қырсығып.

* * *

Тағдырға бағынып, көнеміз,
Десек те “өмірге иеміз”.
Бір ысып, бір суып денеміз,
Мұздаймыз, жанамыз, күйеміз.
Қайдасыз, қай жерде кеменіз?
Қай қырдан көрінер тәбеніз?
Ақылшым, “ақымақ” деменіз,
Шашымнан сипалап, басымды сүйеніз.
Жұбатар деп сізге сенеміз,
Және де тек сізді сүйеміз
Жүрек екеуіміз.

* * *

Хабарсыз кеттіңіз шынымен,
Үстатпай. Үқсайсыз қашқанға.
Хат жаздым сізге арнап тұнімен
Сағыныш жайында аспанға.

Әсемдеп Айменен, жұлдызбен
Жүректің сөздерін көкке ілдім.
Сіз үйиқтап жаттыңыз бір қызбен,
Көруге шамаңыз жоқ, білдім.

Таң жақын, жұлдыздар маужырап барады,
Хаттарым тағы да оқылмай қалады.

* * *

Ағысымен ағып келед сең денем,
Ойламаймын не болар деп ертеңім.
Сіздің жақта бақыт бар деп сенген ем,
Женіліспен аяқталды ертегім.

Сіз жеңдіңіз!
Құттықтагым келеді.
Жарық әлем сізге төксін шуағын.
Елеуішпен өмір бізді еледі,
Жақсы күнге алып кетті уағын.

Калдым сыртта — жалғыздықтың мекені,
Сорым және мұным ауыр болғасын.
Тұсінер жан табылмады жекені,
Өлең ғана сырласым һәм жолдасым.

22 ҚАҢТЫР 2007 ЖЫЛ

Мұн мені жатты қамап,
Көзде шың жылтылдайды.
Көрмеген сәтті санап,
Тек сағат сыртылдайды.

Сағыныш сіңіп қалған
Жүргім тоқтар ма еді.
Қанатым сынып, талған,
Үшуга жоқ дәрменім.

Бес күндік жалғанымның
Өртеді күйіктері.
Бұлттай ақ арманымның
Ең асқақ кейіпкері,

Маржан сөз тәске теріп,
(Белгілі, ұтыларым)
Сізге арнап тост көтеріп,
Жасымды жұтып алдым.

Тұған күніңізбен!!!

* * *

Бауыржан Карагызыұлына

Достым,
Мені жалғыздық қой қинаған.
Мұным күліп, жүрегімді жүр қанап.
Сыр айтпақ ем,
Тұла бойға сыймаған
Сағынышым жанарымнан сырғанап,

Іштен тыңдым. Жоқ тіпті үн.
Көкірегімді күйдіреді бір аңы.
Дауысыма дірілі еріп өксіктің,
Көп сөздерім күрсініске ұласты.

Ауыр демім кеңістікке жұтылып,
Ауыр ойым жүк түсірді алқымға.
Қолын беріп, “қош” деп менен құтылып,
Есіне алмай алыста жүр жартым да.

Асығамын, кеткім келіп мәңгіге,
Жұдеткенде бұл тіршілік — қыбырлақ.
Таптаған соң жөні түзу әңгіме,
“Оған сәлем айтшы” дедім сыбырлап.

Сәлемімді жеткізші, достым, оған.

* * *

Миды жаншып, ой салмақтап еңсеге,
Күйкі өмірден көңіл кейде жығылып.
Күнді көрмей отырамыз кеңседе
Күнкөрістің қамы үшін тығылып.

Жіпсіз байлад, жібермейді тіршілік,
Тұтқынымын бостандық пен өзімнің.
Қарай берем құбылаға түршігіп,
Қадап қойып қарашығын көзімнің.

Сұп-сұр қала сұр тастарды төсеген.
Асығыстау жұрт тобына ерем де,
Кешке қарай ию-қилю көшеден
Үйқас іздеп келе жатам өлеңге.

ЖАЛҒЫЗДЫҚ

Жігерді жасытып, бордай боп үгілем...
 Қажыдым өмірдің сыйнынан, жүгінен.
 Жырларым тамшылап жана рдың тубінен,
 Тұнімен
 Жыртылған жүректі жамаймын
 Үзілген үміттің жібімен.

Күрмеуге келмеді қып-қысқа, шолтаңдал,
 Тынысым тарылды, ашы өксік қолқамды ап.
 Алыста түсінер достарым, ортам қап,
 Сіз жайлы мәп-мәлдір армандар шақырып,
 Асыққам...
 Нем бар ед жол таңдал?!

Кеттіңіз таусылмас қиялды келтелеп.
 “Бірге енді боламыз” деп сізге еркелеп,
 Вокзалда аяусыз жылатқан жалғыздық,
 Бұл жаққа жетіпті менен сәл ертерек.
 Тағы да күйдірді, өртемек...

Ұзаққа бармады бақытты күйім де,
 Жалғыздық жүр екен сіңілімнің үйінде...

ӨЛЕҢІМДІ ІЗДЕСІН

Көтеремін
Дей беріңіз:
“Сеziміңнiң отына түс, күй, жасы.”
Мұнды тағдыр ұсын, мейлі қинашы.
Өтінемін, өзіме емес, Тәңірім,
Өлеңіме өлмес өмір сыйлашы.

Бұралаң жол.
Уақыт сүйреп замананың арбасын,
Көшті таңдар түннен тауып жалғасын.
Жалғыздықты жар етейін, тек қана
Сәби жырым жетімсіреп қалмасын.

Құлап көнділ,
Құлазыдым күзде шын,
Сенгендерім үмітімді үзгесін.
Құн өтсе де күтумен күрсіндіріп,
Жаратқаннан сұрадым,
Өзімді емес, біреулер өлеңімді іздесін.

* * *

Бәріміз нүктеміз түбінде.
Бақытты сұраймыз бүтінге.
Керек пе?!

Жалғаның қызығын, байлығын
Ол жаққа апара алмаймыз, түгін де —
Қабірге қойылған ең соңғы гүлін де.
Жаныммен аттанар тек қана өлеңім,
Жазылған мәп-мәлдір тамшының үнінде.
Сұракшы тізгенде қатемді,
Жыр оқып беремін,
Періште түсінер жүректің тілінде.

Жұмаққа жол алып жырларым, жаным да.
Дос қылған адамын, құсын да, аңын да,
Мен сосын оянам пейіштің таңында.
Алланың қардай ақ сенімін арқалап,
Әзірге жүрмін-ау сол сәттің қамында.

Күндерім жоғалды, таң ұмыт, кеш ұмыт.
Қол бұлғап алыста неше арман, неше ұміт
Жетелеп жүріп-ақ есейтті, өсіріп.
Құдайын ұмытқан жандарды
Адам деп түсініп,
Пенде деп кешіріп,
Қаламға құйылған Тәңірдің жолдарын
Кей-кейде отырам қағазға көшіріп.

* * *

Пері кім?!
Сөздеріңе ме?
От шашқан әлде көздеріңе ме?
Ерідім...
Киялымда тербетіп,
Жанарымның ақша бұлтын селдетіп,
Серігім,
Сені ойладым, тек сенші.
Жылусыз жыл жауратты, нұр тәксенші
Бері, Күн!

Жарқыным,
Сол қайғы ғой —
Жаяуда шаң болмайды ғой,
Жалқыда үн.
Оранғанда қала шыққа,
Сыр түйіп ап қарашыққа,
Шарпыдың.
Бұлыңғырлау ертең мұлде.
Жасыныңмен өртедің де —
Балқыдым.
...Арты мұн...

* * *

Жанга сая таптырмады саябақ.
Мен мұңайым, ағаш та мұң, тас та мұң.
Сізге деген сезімімдей аялап,
Еріп жатқан аппақ қарды баспадым.

Баса алмадым, жылап жатыр нәзіктер,
Күн көзінен қорғанады —
Қорғансыз...
Мениң ақ қар көңілімді жазып көр.
Сіз де маған күн сияқты болғансыз.

Қауқары жоқ қар боп мен де ерігем,
Сізден өзге Күн болмаған көңілде.
Сосын...
Сосын барлығынан жерігем...
Өкпелімін сізге және өмірге.

* * *

Күбір-күбір, күбір-ді...
Күз жаңбырын құшақтап,
Жапырақтар қара жерге жығылды.
Мынау аспан көңіліме ұқсап қап,
Жүргімнің тамшылары көмейіме тығылды.

Мәлдір-ді
Жамалымды айғыздаган керменгім.
Жасыл бақты сап-сары күн солдырыды.
Тыңналарға жете алмадым, ермедім,
Айтқаныммен құстан қалған сол жырды.

Құс әнін
Қимастықпен қош айтысқан... мұң дедім...
Ей, тіршілік, аяғымнан тұса мың,
Қанатсыз деп мейлі мені күндегін!
Бәрібір де түсімде тарналардың
тізбегіне қосылып,
Тұпсіз кекке үшамын!

* * *

Өкініштің оты өртеді өңешті,
Үңгілгенде дәптеріме өңі ескі.
Ақ қағазда есімің — мәңгі өшпес,
Жадымдағы бейнең бірақ көмескі.

Тек есімде... ұмытпадым күлкінді,
Жанарыма сансыз маржан іркілді.
Жүргегімде астаң-кестең ақ боран,
Жадыратып қойғаныммен сыртымды.

Сағынсам да жете алмадым, қайдасың?
Әлде айналып кеткенбісің Айға шын.
Әлде менен өзге сұлу жолығып,
Баурап алым асырды ма айласын.
Бақытыңды тапсаң бастан таймасын.
Көзіме тек бір көрінші...

Қайдасың?!

* * *

Куанышым әрі мұным ең...
Бақыттысыз ба шынымен?!

Бақытсыз бір жан сізді ойлап,
Жыр жазып шықты түнімен.

Үмітімді тағы сөндіріп,
Кірпігіме маржан қондырып.
Араласты діріл үніме,
Салқын сөзіңіз тоңдырып.

Жаурады жаным, күй осы.
(Басымды деп ем сүйеші)
Алыстап қайда барасыз,
Армандарымның иесі?

Қанырап қалған жүрттаймын.
Жүректі жаншып бұлт — қайым,
Жүзімді жуған ап-аңы
Көзімнің жасын үрттаймын,
Сізге бақыт тілеп тұрып...

* * *

Көктемнен көп үміт күткенмін...
Аңқылдақ ағаштар бүрледі.
Мөп-мөлдір арманым бүршікке қонақтап,
Жайқалған...
Күз желі үрледі.
Қара жер құшарын жапырақ білмеді.

Буылдыр бұлттарда жүргендей бақытым,
Қарагам тамсана.
Олар да сөгілді,
Төгілді
Сызылта ән сала.
Жерге кеп жығылды тамшылар қаншама.

Тапқандай сап-сары құзге де ем,
Ақ қардан ададық іздегем.
Көктеме шапағын шашқанда,
Қап-қара топырақ жүттү да,
Жоғалды ұлпалар
Жаратқан жазған бір ізбенен.

Тіршілік өтеді жұз жылай, жұз күле,
Әлдене күтумен тағдырдан үздіге.
Арман мен үміттің мәңгілік мекені –
Жер ана қарсы алар бір күні бізді де.

* * *

Талып кетті қанатым.
Төзім кеміп, түгесілді тағатым.
Шыр айналып аппақ дәке іздедім,
Жүргегімнің жарақатын таңатын.

Таба алмадым.
Білмейді екен күз емді.
Күдерімді күтір-күтір үзем-ді.
Жанарымен жанымды емдер тәуібім,
Оралмайсыз сіз енді.

* * *

Теніз — ой, мың шығып, мың баттым.
Біреуге — сырсандық, біреуге жұмбақпын.
Жанымды жанаардан оқыған
өзіңіз едіңіз, қымбаттым.

Сырымды ұрлаттым. Дәрменсіз қарашық.
Арманым Ай, Құнмен таласып,
Жұлдызбен жарасып...
Болжаусыз күндерге отырам бал ашып.

Зарығу, ынтығу,
Сағыну... үмтылулы...
Иектеп неше мұң,
Тәзімді тауысу,
Тәп-тәтті қауышу,
Ал сосын бақыттан масайрау... кешегім.

Кешемін
Өзімді, сізді де ақтаймын.
Тәңірім ұсынған тағдырға тақтай мін.
Откеннің әдемі елесін
Бақыға жеткенше жүректе сақтаймын.

* * *

Сезімді

Бұғаулай алмаган кезім-ді.

Тауысып сабырды, төзімді.

Ауысып...

Ес – бүтін, жүректің үніне ілесіп,

Сағынып қауышып,

Бақыттан ұмытқам өзімді.

Күй кешіп өзгеше, ұнамды,

Еңсені езетін тұманды

Таратқан

Қас-қағым,

Балдан да тәп-тәтті сәттерді — күнәмді,

Күнәсін

Кеше көр, Жаратқан!

* * *

(Анна Ахматовадан)

Мен күлуді доғардым,
Мұздаій боп ернім тоңған ем.
Бір үміт тағы жоғалды,
Бір өлең артық болғанмен.

Еріксіз беріп әнімді,
Келемеж бенен мазаққа.
Отырам сосын жанымды
Үнсіздігіммен азаптап.

* * *

(Анна Ахматовадан)

Құлашын жайып сары кеш,
Сәуірдің есті салқыны.
Болса да, жаным, бәрі кеш,
Қуандым көңіл алқынып.

Отыршы келіп қасыма,
Қараши нұрлы көзіңмен:
Шыланған дәптер жасыма —
Естелік балғын кезімен.

Күн кештім мұнмен тәзімсіз,
Алмадым және жұбана.
Кешірші, кешір өзіңіз,
Қателестім көп, сынама.

* * *

Сізден хабар үзілді...
Кеше көктем тарту еткен
Үмітімді күз ілді.
Θәінісіз өтіп жатқан
Сәтті санап тамшылар
Кірпігіме тізілді.
Мәлдір-мәлдір сағынышым
Жанарымнан сырғанап,
Сүйіп жатыр
Сіз сүйетін жүзімді.

Бәрі бекер екен тек...
«Аңсарыма-ay, саған қарай
Құс боп үшып жетем» деп,
Серт беріп ап,
Жоқ болдыңыз...
Есіміңіз ғана қалды
Жүргегімде мекендей.

Тапқандай боп ем бағымды.
Аңсаумен сізді күні-түн.
Жараладыңыз нәп-нәзік менің жанымды,
Көз ілді жылап үмітім.

Тамшылар неге мекендер алды жанаңды?
Өксікке қалдым түншығып.
Өзіңдесіз тағы да бір күн жаңарды,
Қуантпақ болып күн шығып.

Күрсініп алам,
Қоңыр күз жұтып демімді,
Жүректің нәрі сығылып.
Аппақ армандар күдіктерімнен жеңілді,
Сезімнің туы жығылып.

* * *

Жылап тұрган аспан емес, мен едім,
Жанарыңың жасын отын сағынып.
Аңсағанда тамшыларды төгемін,
Кекке барып, бұлт жейдемді жамылып.

Тұнжыраған аспан емес, мен едім,
Жар бола алмас жалғыздықтан жабығып.
Айтшы, неге елесінді өбемін,
Тәңір берген тағдырыма бағынып?

Күрсінген де аспан емес, мен едім,
Көкірегіме көзсіз көп мұң қамалып.
Әлде, жаным, “Сені сүйем” дегенім
Қалды ма еken жүргегіне жамалып.

Жайнаған да аспан емес, мен едім,
Қиялымда құшағыңда жылдынып.
Періште боп келіп еді жебегім,
Көрінбей-ақ, иығыңда ілініп.

* * *

Ақ қарыңды сағындың ба, қара жер,

Өткен күнге жете алмай өкініп.

Аяп сені ағаш деді: “Ала бер,

Мамығым — қар”

...Қона алмады...

... Өтірік...

Ол алдады ұсынып көп ұлпаны,

Тұрақсыздар арман жырын төкпеді.

Көрінеді бүйра-бүйра бұлт, әні,

Олардан да әлде қайыр жоқ па еді?!

Шашын жайып аспан сақ-сақ күледі,

Ақ қар емес, тамшыларын лақтырып.

Лайсан қешіп менің тәнім жүр еді,

Өңсіз жаңбыр арсында бақ құрып.

Түссізденіп барамын ба, Жер — Ана?

Қар сияқты ақ едім ғой (сұрағым)

Ақ мамықты қашты тағы жел ала,

Дәл мен сынды таппады ол тұрағын...

* * *

Жасын ойнап, жаңбыр жауды, саналым,
Сені ойлаған бұл менің жабығысым.
Анау жасын — жарқылдаған жанарың,
Ал тамшылар — мәп-мәлдір сағынышым.

Жасын ойнап, жаңбыр жауды. Бөлмем мұн.
Кезіп кеттім су көшени ертемен.
Анау отты көздеріңнен көргенмін,
Сол от саған ғашық еткен, өртеген.

Жасын ойнап, жаңбыр жауды. Шөлдедім.
Сусын емес, жылы сөз бен сезімге.
Толтыра алмай күтүдің көк шөлмегін,
Аласұрдым!
Таусылды ғой төзім де!

* * *

Бір күн елес —
 Сағынышым пәнилік,
 Жанмен бірге аттанатын жұмаққа.
 Сені ғана таниды, үң.
 Ұмыта алман бірақ та!
 Мүмкін емес!
 Жүргіме жоқ әмір,
 Көп ішінен іздеп келем өзінді.
 Маужырайды қоға гүл
 Жоғалтып ап төзімді.

Үн тілемес
 Үйип қалған қияльм.
 Екеумізді алып кетті аспанға.
 Көзімді ашсам, үя — мұң,
 Жас тамады тастан да.
 Құркіремес,
 Жасыны бар жанарың,
 Тұла бойды жылытады, өртемек.
 Алдың жанның қамалын!
 ...Жүрмегенімді еркелеп
 Құлқі демес...

* * *

*“Мен келемін тайганақтап
Сол маңда...”
Г. Салықбай*

Ара қашық...
Болмаған соң жүз қадам,
Сезім әлде мұздаған —
Дауысың сап-салқын,
Далада шық.
Жанымыз болған қайық,
Періште жолдан тайып,
Тапты алтын,
Ала қашып...
Ұсынды жүрекке кеп,
Бұл күнде тілек те көп,
Сақтар тұн
Араласып.
Көзімде бұлт жауады,
Көңілім сыртқа ауады,
Жақтар кім?!
... “Бала — ғашық”...

Сен бе едің?
Мазалап түсіме енген,
“Сыртым — сау, ішім өлген”
Құр сұлдері.
... Сенбедің

Ой ішіп түніменен,
Оядың бірі мен ем.
...Күрсінгені...
Төнбе күн
Маган ғана, аспанға шық,
Өтінем, жасқанба түк.
Күлсін жері.
Өнд бе мұнд?!

“Шаттықты жамап жанға,
Сеziмді қамап таңға
Жүрсің”, — деді
...Жеңбедім...

* * *

Далада дауыл емес, сүйყұжыл есті,
Жанымды мұңдан торыды, күйік емес-ті.
Түсімде көріп сені жете алмай,
Оянып кеттім тағы сүйіп елесті.

Іздедім елесінді қуып сағымды,
Женгендей болып едім жуықта мұңды.
Көңілім жер боп қалды көкте жүрген,
Көрген соң сенсіз тұрган сұйқ тағымды.

Сен жоқсың, кеткім келді кезіп даланы,
(Қалайша жақсы көргем тәзіп қаланы?)
Саған деген сағыныш жүрегімді,
Сеземісің, жаным-ау, езіп барады.

* * *

Жанарыңнан жаз күтіп ем,
Күз бе едің?
Жүргіме үнілмедің, жүзбедің.
Жылап түрдым жүзім шыққа малынып,
Ал сен болсан:
“Үмітіңді үз” дедің.
Үзу қайда...
Іздедім.
Киялымда қауышып,
Тіл қатамын сұлу сөздің барлығын да тауысып.
Күбірлеймін...
Ауысып.

Көрмедин.
(Қыраттардан мен үшін қызғалдақ та
термедин)
Не келеді қолымнан?
Тоқи бердім толассыз
Бір өзіңде арналған өлеңімнің өрмегін.

* * *

Енді қашан жүздесем?
Тап болып ең тағдырыма күзде сен.
“Сагыныштан сарғайттың гой
бар ма еді бізде есек”
Деп тәңірге тіл қатып ем тұндерде.
Салқындастың.
Егер сүйсек, арамызды үзбес ең.
...Аппақ қарда ізім жатыр — іздесек...

Енді қашан кездесем?
(Көп ішінен түсіп едің көзге сен)
Алқымыңа тығылған айтарыңды сезбесем,
Кешір мені...
“Жыр оқышы”
...Үнсіздік...
Түсінбедім, бұрындары өзгеше ең.
...Аппақ қарда кетіп барам — өз көшем...

Енді қашан жетемін?
Жанарымның моншағына толып кетті етегім.
“Жұлдыздарға сыр шертіп отырады жеке кім?”
Деп сұрама.
...Аппақ-аппақ әлемде қар қызы ән салады,
Қулагыңа жете ме үн?..

* * *

Айтышы, түндер, жазығым не?
Ояттың жұлқып жағамнан.
Бұл өмірдің жазы кімде,
Қайда үшып кеткен ақ арман?

Айтышы, түндер, жалқылығым ба,
Неліктен жатам өртеніп?
Мінезім менен бар қылышымда
Болмады ма әлде еркелік?

Айтышы, түндер, кінәлімін бе,
Алдаса мені сағымдар.
Жоқ болса егер күмәнің мұлде,
Айыптаап, күйе жағыңдар.

* * *

Не дейін саған, қоңыр жел, жапырақты үз, жылат.
Алғашқы қар қылаулады, орынынан күз қулап.
Жаяу салып еріп жатқан қарды жақсы көргенмен,
Мұндақ қардың мұн тағдырын
түсінбейсіз сіз бірақ.

Эйнектерді сызғылап... Хабары жоқ түк Күннен
Қауқарсыз ақ ұлпаларға қарап түріп бұқтым дем.
Сағыну мен аңсауды сап-сары деп жүр едім,
Ақ түсте де зарығу бар екенін үқтym мен.

Тосу, төзу — Корқыт көрі құтылмайтын қашқаннан,
Жанаарымнан, бәлкім, бәлкім жүргегімнен
жас тамған.

Қар дегенім — күтүлерден көкірекке жиналған
Көз жасының суреті екен сүйіп түскен аспаннан.

* * *

Жылдар бойы бәлкім сізді іздеңем?!

Сезімімді жеткізем деп

Сөз қалмады тізбекен.

Жүз сөзге де сыймайды сағынышым,

“Хат жаз” дейсіз.

Қалай және не жазамын сізге мен?

Тағы, тағы жанарыма қонақтады шық арсыз,

Жылы сөзге мен сияқты сіз де зәру шығарсыз.

Жүргімнің тілінде фой айтпағым,

Үнсіз қалсам, үғарсыз.

* * *

Сен менің жүрегімдесің,
жыр елімдесің.
Адасқанда өмірдің түнегінде шын.
Жол көрсетер бағдаршым, тірегім де-сің.
Әйтеуір ең ізгі тілегімдесің.

Сен менің арманымдасың,
ар, қанымдасың.
Нәп-нәзік кіrbіңі жоқ қар — жанымдасың.
Жарқ етіп сөнгенінше жалғаным — жасын,
Тәкаппар талғамымдасың.

Сен менің сөздерімдесің,
кеzдерімдесің.
Белгілі, басқа жанды көзге де ілмесім.
Өзің ғана сыр тұнған көздерімдесің
... Тұсіме өзге кіrmесін...

* * *

Жалғыздан жалғыз аппақ тұндерде
Аспанда аймен сырласам,
Жалғыздан жалғыз аппақ гүлдерге
Сағынышымды айтып мұңдасам.
Жалғыздан жалғыз жабырқап жүріп,
Қар кешем және құм басам...
Жолықпас едім өзіңе, жаным,
Сыңдарың болып тумасам.
Естисің, күнім, есіміңді ғана
Жүргегімді егер тыңдасаң.

Жалғыздан жалғыз аппақ әлемде
Қар қызы болып ән салам.
Жалғыздан жалғыз үйиқтап жатып,
Түсімде көріп тамсанам.
Жалғыздан жалғыз жүрсем де, жаным,
Күгуден сені шаршаман.
Жетеміз қашан, қыраным менің,
Күндерімізге аңсаған...

* * *

Тәтті үйқымды бөліп тұн,
Маза бермей азаптап.
“Жалғызың, — деп — көріктім”
Ай құледі мазақтап.

Жұлдыздар да жамырап,
Көзін қысып тұр маған.
Жел соғып, сұық аңырап,
Жалқылығымды бұлдаған.

Жалғызыбын. Ояу. Тұн іші.
Алайда екеу жүрегім.
Тарылып ол да тынысы,
Мені ойлап отыр, білемін.

Көрсем деп шығар жүрген де,
Сағынып, аңсал серігім.
Мына аспан, мына түндерге
Жалғыз деп айтты мені кім?!

* * *

Мұң басып кетті...
Мұнда қыс өтті.
Аппақ қар бүркеп тәнімді,
Сыңсыта салған әнімді
Жеткізе алмадым өзіңе.

Күлгендे көктем,
Гүлге үміт еткем.
Іздедім сені жасыннан бірақ.
Өрмелеп шыққан тасымнан құлап
Жете алмай қалдым өзіңе.

Жайнады жаз да.
Жайларым аз ба
Сағыныш тұнған кірпіктे?
Қанатым сынған... үркітпе...
Жете алмай келем өзіңе.

Кімдерге құлем?!
Күндерде қүрең
Ұшамын самғап құспенен.
Кей кезде таң қап түс көрем
... Жетермін бәлкім өзіңе...

* * *

Тағы да ұшындым...

Жанарымнан жас сырғыттым қателігім үшін мың.
Адамның емес, Алланың махаббатының
Шексіз екенін түсіндім.

Жалған сезім алдады да, құладым.

Пенде ішінен сүйеу таппай жыладым.
Жалғыздықта Жаратқанға жүз бұрып,
Жанымның парагын жайдым да,
Алдында кешірім сұрадым.

Жылулық іздеумен жүр едім.

Бір нұрды сіңірді жүргегім.
Енді мен ғашық боп жазылған хаттарға
Сенбеймін — күлемін!
Сіз мені Тәңірдей сүймейсіз,
Мен сізді Тәңірдей сүймеймін, білемін.

Өкпемді жаза алмай кеткенмін,
Өкпеңді айта алмай кектендің.
Жаныңды ауыртар; білемін,
«Қош бол» деп кеткені көктемнің.

Бәрін де, бәрін де сеземін,
Таппады жүрек пен көз емін.
Өткенге оралғым келмейді,
Өртеніп жатса да өзегім.

Төземін, мейлі мұң мендесін,
Бар ойым, болса да сенде есім.
Көрмеуге бекіндім, жаныңды
Мен емес, күрең күз емдесін.

Бауыржан Қарагызыұлына

А нүктесі — алданған ақ арманым,
Ә нүктесі — әттеңі көп жалғаным.
Б нүктесі... бақытымды іздеумен,
Ғ нүктесі... гарыш жаққа самғадым.

Д нүктесі — дөңгеленген дүние,
Е нүктесі... еркімізге кім ие?
Ж нүктесі жолықтырмай бір жанға,
Қ нүктесі кекірекке мұң үйе
кете барды.
Қ нүктесі. Құладым.
Л нүктесі... лағыл жасты бұладым.
М нүктесі... мән таба алмай өмірден,
Ң нүктесі... «неге?» болды сұрағым.

О нүктесі... ойым онға бөлінді,
Ә нүктесі өлшегенде сорымды.
П нүктесі — пәнидегі өкініш...
Р нүктесі... Рахымды Алла онғара ма жолымды?

С нүктесі — сабыры бар жүрегім,
Т нүктесі — ақ таңдағы тілегім:
«Ү нүктесі... үзілмейтін үміт пен
Ш нүктесі, шыдам бер» деп жүремін.

...Көңілдегі күдігім мен секемім,
Мендік ғұмыр — тек менікі — жеке мұң.
Минут сайын қалтыратар жанымды
Алып ғалам алдында нүкте ғана екенім.

СОНГЫ ЗАТ

Өтті тағы күз міне...
 Жолықтырған екеумізді
 Тіл қаттырған үздіге.
 Жыл көшсе де көмескі тартпасын деп,
 Жүргегімнің түбіне жерлегенмін сізді мен.

Ұмытқам жоқ, бәрі әлі есімде,
 Өзіңізсіз тандарым да, өзіңізсіз кешім де.
 Қайта айналып келмесінің мәлім болған күні мен,
 Өлілердің қатарына қосқанмын, сосын
 сізді кешіргем.

Тірілмейсіз мен үшін, мейлі қанша ақтасам,
 Өшпес тағы кеудемде күйе жағып, даттасам.
 Кешіңіші, көргенде жылы қабақ таныттып,
 Жадырап тіл қатпасам,
 Кешіріңіз және де бейненізді көңілімде сақтасам.

* * *

Қалдыңыз кезігіп,
Жанардан жылулық сезіліп.
Өкініш таптаған жүректе
бүр жарып тез үміт.
Таңдайға дәмі кеп бақыттың
Тамсанып, кетуші ем көз іліп.
Ал қазір бірі жоқ.
Тек қана қимастық қинайды
Кеудемде езіліп.

Алданыш іздейміз.
Азаптап.
Келемін сүйретіп сұлдемді
Құлауға аз-ақ қап.
Күйімді түсінбей қаңтардың аязы
Сақылдаپ күледі мазақтап.

* * *

Жабықтырып күрең тірлік, күрең күн,
Таба алмадым сезімімнің бір емін.
Аспан жақта болғаннан соң тілегім,
Солай қарай сандалады жұдырықтай жүрегім.
Алайда мен тірі едім!

Елдің сөзін естіп қалдым:
“Аман-есен жүр” деген.
Естіп алып езу жимай, құлген ем.
Жан аспанда, жұмыр жерде құр денем,
Жүргендігін ешқайсың да білменп ең.
Білменің дүрыс болар —
Үндемен.

Ұшып барад бірдемем,
анау түпсіз ғарышқа.
Ей, ақша бұлт, меніменен жарыспа.
Қиялымнан жүйрік емес шыгарсың,
Бара алмайсың алысқа.

Адастырап мен баратын тұнғиық,
Бірі жатыр тым төменде,
Ал біреуі тым биік.
Одан да бұл ақылымға бағынбайтын жүрекке
Берсөңдерші үн құйып.
Өтінемін, ақша бұлт...

* * *

Сары сезім қойғаннан соң ағармай,
Көпшіліктен саяқ кетіп, жекелеп,
Баққа келдім жаным дауа табардай,
Өзімді өзім... сосын үміт жетелеп.

Бұтін көңіл жарты болған, жарылып.
Ауыр екен сағыныштың салмағы.
Аңсағаным, күтем деймін сарылып,
Сөкпеніәші, төзім мұлде қалмады.

Таусылдым-ау, тауым қоса шағылып,
Саябақтан жылап қайттым, тұнеріп.
Жалғыз... жалғыз жүрек отырға тағы ұлып,
Жанарыма, жамалыма мұн еріп.

* * *

Асықкан ем, арман саған шақырып,
Жете алмадым, адастырды соқыр ән...
Жүрт көзінен өзімді өзім жасырып,
Жолданбайтын хаттар жазып отырам.

Құрай алмай үзік-үзік үмітті,
Құлазимын, кете жаәдап құрдымға.
Сен ғана ма, Ай да мені үмытты...
Жан сырымды түсінбеді құрбым да.

Алыс кеңде көрінуші ең Күн сынды,
Жақындап ем, ұстападың, сағымсың.
Көзсіз жүрек алып болды тыншымды,
Дедің бе әлде “Сағынсынышы, сағынсын”.

* * *

Сені іздеп сандалады жүрек,
Қайтадан жолықтырдым неге?
Тілегім таңда қалды түлеп,
Тағдырдан қорық, құрбым, деме.

Сен болып ізгі арманым бүгін,
Бейненде елес қылып мұлде.
Сезім де бізді арбады, бүрін
Ағаштың теңестіріп гүлге.

Аспан да моншақтарын сол күн,
Көк бұлтқа байламады, үзді.
Өзіміз тоңсақтағы, торғын
Самал кеп аймалады жүзді.

Білгенмен бөгет барын, шіркін,
Жүрегім тыңдамайды ойды.
Бесікке бөлеп бәрін күлкім
(Төбемнен тұн қарайды)
Қойды.

* * *

Төседлік-ау қала, шерге.
Жылжытпай жүр алға мұң.
Жауды талай қара жерге
Менің аппақ арманым.

“Қапаланба, елік тектім”
Деп уатты өз үнім.
Сізді көріп еріп кеттім —
Еріді аппақ сезімім.

Жанарымнан шық үрлады...
Қырда өскен гүл едім.
“Сүйемін” деп сыбырлады,
Жапырақтай жүрегім.

* * *

Арманымның ақ жейдесі шешіліп,
Ақ үміттің қолаң шашы кесіліп
Қалғанына кім кінәлі?
Әлде өзім...
Жолыққаным үшін саған кешігіп.

Тағдырымның берген маған сыйы осы.
Құлазыдым.
Құлатпаши, сүйеші.
Жұмағыма жеткізген сен ғанасың,
Сен ғанасың — жүргегімнің иесі.

Деуші едің гой:
“Жанарыңдан сыр ұғам”
Сағынышым саған қарап ұлыған
Күйде жүрмін.
Көзімдегі алау да
Күте-күте шоққа айналып құрыған.

* * *

Дәрменсіздің бірі мен,
Жан өксиді дәмесіз.
Бұрынғыдай сағыныштың тілімен
Хат жазбайсыз және сіз.

Күнгірт бөлме, тек жалғыздық қасымда,
Жүргімді түтеді кеп түбіттей.
Алыстадық. Хабарымыз расында
Үзілді ме үміттей?

Күн өтеді еңсені езіп зілдей мұң,
Сорлы сезім мөлтілдейді ішімде.
Түнге неге асығамын, білмеймін.
Өзінізді көрем әлде түсімде...

* * *

Қол ұстасып, бірге кешіп махаббаттың бал шағын,
Жүрсек тағы, қуана алмай, жанарымнан
тамса мұң.

Кешір мені...

Сездің бе екен...

Құшып тұрып сағынып,

Сүйіп тұрып өзінді аласұра аңсадым.

Жанымдасың... тәтті сөздің бәрін маган арнадың.
Бірақ, бірақ ұша алмады қанаты жоқ арманым.
Не істей алам?

Кеш жолықтық, тағдыр бәлкім осылай,
Өкінемін.

Тістелетін тағы өзімнің бармағым.

Айтшы, неге сорлы жүрек соны үқпайды адасып?
Бағдары жоқ болашаққа отырамын бал ашып.
Сені көру, саған жету бақыт болса қаншалық,
Сонша қайғы шаттығыма көз алартар таласып.

* * *

“Махаббатта көз болмайды” деп еді.
Жаным жылып, жадырадым... Ызғарсыз.
Ойламауым мүмкін емес, себебі,
Жүргімнің лұпілінде сіз барсыз.

Сағынамыз... Асығамыз жетуге...
Жанарымда мәп-мәлдір боп тұндыңыз.
Күндер күліп, сәттер сырғып өтуде,
Содан бері бақыттымыз... мұңдымыз.

Тағдырыма ойда жоқта тап болып,
Орадыңыз бір өзінді санамды.
Жеткізе алмай сезімімді жақ толып,
Тек өртеніп, жанам-ды...

* * *

Ағыл-тегіл ерідім, жылып қар — мұң.
Тіл қатпадым, тыныштық. Тынып, талды үн.
(Сезімімнің алдында дәрменсізбін,
Жүрегін ақылымен құлыптар кім?!)
Қарашыққа қиялдағы тұнып бал күн
Жүргөн едім...
Қайтейін, жолыққанды
Қолымды ұсына алмай тұрып қалдым.
Көзіңізге құрықталдым.

Бұгаулады жанымды...
Мұң демедім.
Күндіз — арман, түсімсіз түнде менің.
Жағымды ашсам, сөздерім жоғалардай,
Жаныңызда отырдым, үн демедім.

Түсіністік тілсіз-ақ, үн шығармай,
Лұпілдейді тек жүрек тыншы қалмай.
Айтары көмейінен шықпай қалып,
Дәл мендей, Күнді көрсе түншығар ма Ай?..

* * *

Сезімімді тоңдыра алмас салқын да,
Кеудемдегі бәйшешегім солмаса...
Қымбаттым-ау ауыстырмас алтынға,
Көп толқындар жалғаған телефонмен
Хал сұрайсыз...
Құндер, тұндер өзгеріссіз қалпында,
Өзінізді сағынганым болмаса.

Аңсағаным, сарғайғаным ғана мұн,
Ал қуаныш еншісінде сәттердің.
Тыным таптай толғанады сана мың.
Елесінің еркімнен тыс есті орап,
Еримін де...
От боп денем, жанамын
Парағындаі дәптердің.

Жүргегімнің жасын үзіп қағазға,
Тізбек-тізбек жолдар етіп төгемін.
Жеке басқа шаттық сұрап тағы азға,
Не қыламын, Жер бетінде онсыз да
Женіліс көп, құлазу көп, бақ азда.
Сосын...
Сізді қайтіп сөгемін?..

* * *

Өзің болдың қалауым, таңдағаным,
Жүргегіме жанардан отың ұшты.
Бозторғайдың арайлы таңдағы әнін,
Бірге тыңдай алмаймыз, өкінішті.

Сағым сәтке созамыз қолымызды,
Ақ жауындай сағынышты тәкпелеп.
Наз айтамын ешқашан жолымызды
Тоғыстырмас тағдырыма өкпелеп.

Өмірім мұң, өксітеді қала мұң,
Жүдеу халмен өткіземін тұнді аппақ.
Жалғыз өзім тағы кетіп барамын,
Жүргегіме елесінді құндақтап.

* * *

Тұнеріп аспан, көктемнің сәнін кетірді,
Төгіліп моншақ, құтырық жел де лепірді.
Неліктен мына қайыңдар бүгін көңілсіз?
Жаз келмей жатып, күз болып қойған секілді.

Неліктен аспан сәулесін күннің жасырды?
Сұрланып дала көктемнің реңін қашырды.
Тіршілік біткен маужырап мұлде қалған ба,
Сайрауық құстың әндері неге басылды?

Көңілсіз дала, көз жасын төгіп тұргандай,
Тыныштық келіп әлемге билік құргандай.
Ойлана алмай, мең-зең боп мен де отырмын,
Оңдырмай біреу төбемнен қатты ұргандай.

Менің хатым ерке желмен жарысқан,
Сенің хатың жетті маған ғарыштан.
Кеудемдегі күрсіністен арылдым,
Жүргегіңнің әнін естіп алыстан.

Жанарымнан жүрген кеэде тайып мұң,
Жолықтың ба жолдауымен гайыптың.
Үніңді естіп, үмітіме жан бітіп,
Тоң бол қатқан өкісігімнен айықтым.

* * *

Бір сезім бүршігін жарды,
Қойдың-ау көзімнен сыр ап.
Сезетін гүл, шырын, балды —
Әлемнен, өзімнен жырақ —
Тұсімде едің.

Ай тартып тым ақ сәлде,
Сәні артқан белес-белдің.
Сағым ба, жұмақ па әлде,
Әйтеуір елестердің
Ішіндемін...

Жанымда өзің бар ең...
Жалғыздық түнде мені
Оятты. Сөзімді әрең
Айтып ем, үндемеді
...Ішімде мұң...

Ақ жауын жұбатады,
Өткенде түнім жылап.
Тырс-тырс деп сыйырлаған
Жаңбырдың тілін бірақ
Тұсінбедім...

* * *

Сұрқы қашқан сұр аспан,
неліктен күрсінесің?
Ойымда менің құрасқан
Оқиық жыр — сүресін.

Жабыққан кейбір сәттерде
Жаныма серік болдың.
Ашылған жүрек — дәптерге
Жыр жолы келіп қонды.

Сұр аспан қайрат бердің,
Мұңайып, торыққанда.
Тағдырдың тәлкегімен
Бетпе-бет жолыққанда.

Жасыңды төкші, аспан,
Тұнжырап тұрмай,
Менен де мөлдір тамшылар
Ағылсын тынбай.

Екеуіміз де жеңілдеп
Ашылайық.
Тек қана тасымайық!

Мазмұны

«Жолымды бөгеді, білмеймін, неше ырым?».....	3
«Шамын жағып, жарқ-жүрқ етіп көзді алдайды Астанам».....	4
«Жеткізбей арманыма іркеді күн».....	5
«Жол неткен бұралаң».....	6
«Жүдедім...».....	7
«Тырналды тағы аузы жаараның».....	8
«Неге сенен алыспын?».....	9
«Тағы да мұңымды төгемін».....	10
«Көз жасымнан дымқыл тартқан күз демі».....	11
Күз.....	12
«Тағдыр бәлкім ендігі сәт».....	14
«Неліктен жетпеді үнім?».....	15
«Тыншымадым».....	16
«Күйдірді өксік өзекті».....	17
«Сезіліп сырлы сөзімнен демім».....	18
«Ұмыта алмаймын».....	19
«Өз-өзіммен күні бойы егесем».....	20
«Торлады ма жанарымды әлде мұн».....	21
«Бағдаршамның жасылы жаңылысып өше ме?».....	22
Сенсіз.....	23
«Саумал түннен аппақ арман сауамын».....	24
Отыз бірінші көктем.....	25
Құралайдың салқыны.....	26
«Табылмай жанымның тұрағы».....	27
«Сені күтіп сағынышым басылмай».....	28
«Шимайлланған алақан...».....	29
Жауып тұр ақ қар.....	30
Жастық.....	31
«Көрінермін жұмбақ тым...».....	33

«Аспан бұғін ағыл-тегіл жылады».....	34
«Жазмыштың құлымыз».....	35
«Сап-сары көше кезгенім...».....	36
«Көзсіз сезім күйдірді».....	37
«Кейіпкері – өзіңіз».....	38
«Өлара тұннің жек көріп».....	39
«Тәкаппарлау талғамын...».....	40
«Амансың ба, қалай, – деп, – көңіл-күйің?».....	41
«Телефон мұлде соқпаймын».....	42
«Көз жасыммен тұншықтырып күлкімді».....	43
«Мазалайсыз тұске кеп!».....	44
«Тағдырға бағынып, көнеміз».....	45
«Хабарсыз кеттіңіз шынымен».....	46
«Ағысымен ағып келед сен денем».....	47
22 қантар. 2007 жыл.....	48
«Достым...».....	49
«Миди жаншып, ой салмақтап еңсеге».....	50
Жалғыздық.....	51
Өлеңімді іздесін.....	52
«Бәріміз нүктеміз түбінде».....	53
«Пері кім?!».....	54
«Жанға сая таптырмады саябақ».....	55
«Күбір-күбір, күбір-ді...».....	56
«Өкініштің оты өртеді өнешті».....	57
«Куанышым әрі мұңым ен...».....	58
«Көктемнен көп үміт күткенмін...».....	59
«Талып кетті қанатым».....	60
«Теңіз – ой, мың шығып, мың баттым».....	61
«Сезімді».....	62
«Мен күлуді доғардым».....	63
«Құлашын жайып сары кеш».....	64
«Сізден хабар үзілді...».....	65
«Тапқандай боп ем бағымды».....	66
«Жылап тұрган аспан емес, мен едім».....	67
«Ақ қарынды сағындың ба, қара жер».....	68
«Жасын ойнап, жаңбыр жауды, саналым».....	69

«Бір күн елес».....	70
«Ара қашық...».....	71
«Далада дауыл емес, сүйиқ жел есті».....	73
«Жанарыңдан жаз күтіп ем».....	74
«Енді қашан жүздесем?».....	75
«Айтшы, түндер, жазығым не?».....	76
«Не дейін саган, қоңыр жел...».....	77
«Жылдар бойы бәлкім сізді іздеғем?!».....	78
«Сен менің жүргімдесің, жыр елімдесің».....	79
«Жалғыздан жалғыз аппақ түндерде».....	80
«Тәтті үйқымды бөліп түн».....	81
«Мұн басып кетті...».....	82
«Тағы да ұшындым...».....	83
«Өкпемді жаза алмай кеткенмін».....	84
«А нүктесі – алданған ақ арманым».....	85
Соңғы хат.....	87
«Қалдыңыз кезігіп».....	88
«Жабықтырып күрең тірлік, күрең күн».....	89
«Сары сезім қойғаннан соң ағармай».....	90
«Асыққан ем, арман саған шақырып».....	91
«Сені іздең сандалады жүрек».....	92
«Төседлік-ау қала, шерге».....	93
«Арманымның ақ жейдесі шешіліп».....	94
«Дәрменсіздің бірі мен».....	95
«Кол ұстасып, бірге кешіп...».....	96
«Махаббатта көз болмайды» деп еді.....	97
«Ағыл-тегіл ерідім...».....	98
«Сезімімді тоңдыра алмас салқын да».....	99
«Өзің болдың қалауым, таңдағаным».....	100
«Түнеріп аспан, көктемнің сәнін кетірді».....	101
«Мениң хатым ерке желмен жарысқан».....	102
«Бір сезім бүршік жарды».....	103
«Сүркү қашқан сүр аспан».....	104

Құралай ОМАР

МЕНДЕГІ ҮНСІЗДІК

Редакторы

Алмагүл Ниязбекова

Қате түзеуші

Назерке Кәкен

Көркемдеуші редакторы **Айкерім Бақбергенқызы**

Техникалық сарапшы **Ержан Жамалбаев**

ISBN 978-601-03-0270-9

9 786010 302174

ИБ № 67

Басуға 15.10.2014 ж. қол қойылды.

Пішімі 84x108^{1/32}. Офсеттік басылым.

Қаріп түрі "ММ Academy". Көлем 5,0 шартты баспа табақ.

Таралымы 2000 дана.

Тапсырыс № 67/9669.

«ҚАЗАКПАРАТ» баспа корпорациясының баспаханасы

Құралай
ОМАР